

Bilar från A till Ö

Varför heter bilarna som de gör? Umeås största bil- och språknörd, Fredrik Andersson, söker svar på denna och andra frågor i en faktafylld artikelserie om gamla och nya bilar.

En ikonisk bilmodell: Shelby Cobra.

Cobra – grym glasögonorm

Modellnamnet Cobra är ett av sportbilshistoriens mest kända. Men av vilket märke var modellen? Var det en AC, en Ford eller en Shelby? Eller alltihop?

Den amerikanske racerföraren och bilkonstruktören Carroll Shelby (1923-2012) fick i början av 1960-talet en idé. Med en maffig amerikansk motor i en lätt brittisk sportbil skulle man få en riktig racer. För att förverkliga sin idé valde han att samarbeta med det anrika bilmärket AC och utgick från dess modell Ace.

Den första prototypen började byggas i januari 1962 i AC:s fabrik i engelska Surrey. Prototypen flögs sedan till Kalifornien, där kraftöverföringen och en V8 från Ford monterades. Bilen bar beteckningen CSX2000, vilket enligt Dave Friedman, tidigare fotograf hos bilbyggarföretaget och racingstallet Shelby American, var chassinumret på den Ace som fått donera sin kropp till experimentet. Detta skriver han i sin bok *Shelby Cobra: The Shelby American Original Archives 1962-1965*.

Dröm om orm

Namnet Cobra (engelska för "glasögonorm" eller "kobra") var vid denna tid ännu inte påtänkt. Enligt legenden kom Carroll Shelby på namnet i en dröm. Det bör dock påpekas att den amerikanska biltillverkaren Crosley började använda namnet CoBra redan 1946 – dock inte som namn på en bilmodell utan på en motor (CoBra stod för *copper brazed*, "kopparlödd").

Innan prototypen skickades till USA hade AC-fabriken satt ett AC-embblem på motorhuv. Shelby tog bort det och målade dit "Shelby". Bilen fick dock ingen modellbeteckning. Det var först senare samma år som modellnamnet Cobra dök upp. Samtidigt återkom namnet AC. Bilarna försågs nämligen med emblem med texten SHELBY COBRA som slingrar sig runt AC:s klassiska logotyp.

I sin bok återger Friedman hur John Christy, redaktör på den amerikanska biltidskriften Sports Car Graphic, formulerar sitt första intryck av Cobran: "Saken hade inte ens startats och ändå såg den ut att sitta där och morra, gnissla tänder och piska med svansen. Inte ens Shelby visste i den stunden vad det var som han höll fast i svansen. I stort sett det enda någon kunde säga var att vad det än var, var det grymt." Huruvida en glasögonorm kan morra och gnissla tänder är väl tveksamt, men liknelsen med att hålla vilddjuret i svansen var välfunnen. Carroll Shelby skriver själv i förordet till Friedmans bok att han och hans medarbetare inte hade en aning om vad de drog igång när de började bygga de bilar som senare skulle komma att kallas Cobra.

Att Cobran redan på prototypstadiet

hann med att vara både "bara" en Shelby och en Shelby som var en AC, det visar hur förvirrande det kunde vara med modellens märkestillhörighet. En annan amerikansk motortidskrift, Road & Track, testade Cobra i sitt septembernummer 1962. Redan på omslaget hann Road & Track kalla bilen både "AC-Ford Cobra" och "Shelby AC Cobra". Från Ford-håll var man dock inte särskilt angelägen om att "Ford" skulle finnas med i fordonets namn – man nöjde sig med att det i marknadsföringen framhölls att bilen var "powered by Ford" ("driven av Ford" eller "försedd med drivkraft av Ford").

I amerikanska myndigheters och försäkringsbolags ögon var bilmärket otvetydigt Shelby. Men så sent som 1964 marknadsfördes bilen i annonser i Storbritannien som en "A.C. Cobra". En kalifornisk domstol gav sedan Shelby rätten till namnet. Efter att Shelby slutat tillverka Cobran har dock namnet åter använts av AC:s arvtagare (det ursprungliga företaget hade gått i konkurs).

Snabb och farlig

När bilmärken och bilmodeller får djurnamn handlar det nästan alltid om snabba och farliga djur. Kobror är blixtnabba och giftiga och således lämpliga som bilnamnsdonatorer. Med lite fantasi kan man till och med tycka att namnet beskriver bilens utseende – frånvaron av raka linjer ger den en slingrande, organisk och muskulös fysionomi.

Den bilmodell som Carroll Shelby höll i svansen och sedan släppte loss blev mycket populär. Många tjusades av bilen och Cobra-kopior slingrade sig fram lite varstans. Ford, som tidigare inte haft några starka åsikter i namnfrågan, började bevakna sina rättigheter. Både namnet Cobra och den ormbild som kom att ingå i emblemet är nu skyddade i bilsammanhang och den som vill använda dem måste fråga om lov. Bilens utseende anses dock inte kunna skyddas, så det går för sig att bygga exempelvis en bil med glasfiberkaross som till utseendet liknar en Cobra – bara man inte kallar den Cobra. Men naturligtvis har Cobra-kopierarna varit kreativa när det gäller att komma på produktnamn som tangerar gränsen för det tillåtna, till exempel Cobray, Cobrette och Cobretti.

FREDRIK ANDERSSON
Bil- och språkfantast

Advokaten Agneta

Agneta Gustafsson är advokat vid Advokatbyrån Nywa. I Bil & Bostad förklarar hon varannan vecka juridiska ord och begrepp samt svarar på läsarnas frågor i juridik, främst om avtalsrätt och bostadsköp.

Om juridiska begrepp på bokstaven S

Vad är sedvanerätt?

Det finns en mängd *oskrivna regler* i samhället som de flesta av oss följer trots att de egentligen inte är lagreglerade. Till exempel tar vi av oss skorna när vi besöker någons hem, vi tränger oss inte före i kön och i rulltrapporna i Stockholm står vi till höger och går förbi till vänster.

Sedvana är en särskild typ av oskrivna regler som normalt följs i olika branscher, affärsområden eller avtalsförhållanden. Begreppet sedvana åsyftar ett handlings-sätt som beskriver hur något normalt ska utföras baserat på en längre tradition av ett särskilt sätt att handla i en viss situation.

Inom juridiken används begreppet *sedvanerätt* för den rätt som inte är reglerad i lagtext utan uppstår genom etablerade handlings-sätt. Sedvanerätten används vid tolkning eller utfyllnad av ett avtal. Till exempel kan två parter i ett avtal ha olika uppfattning om hur avtalet ska tillämpas i en viss situation. Sedvanan i branschen kan då tillmätas betydelse. Det finns sedvanor som har utvecklats under lång tid och som har betydelse vid rättsliga bedömningar, ofta är det seder eller traditioner som tillämpats i många år.

Vid köp kan sedvana ha betydelse och påverka ett avtals innehåll. Som exempel kan det inom en viss bransch vara sedvana att inte ange exakt vikt på varan. Det kan vara kutym att inom branschen leverera 45-55 kg produkt, när beställaren anger 50 kg. Vill beställaren däremot att leveransen ska avse exakt 50 kg, och alltså avvika från sedvänjan, bör detta tydligt anges vid avtalets ingång.

Trots att det finns ett väl etablerat handlings-sätt inom ett särskilt område betyder det inte att sedvanan alltid kan tillämpas. Handelsbruket i fråga måste för anses vara bindande för parterna, ha vunnit stadga och geografisk spridning. Dessutom kan det finnas olika handlings-sätt och sedvana inom olika branscher, något som är sedvana inom en bransch, är kanske inte det i en annan.

Avslutningsvis, om du vill stödja dig på sedvana måste du bevisa att sådan sedvana existerar.

Vad är sambo?

Med *sambo* avses två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll. Reglerna om sambor återfinns i sambolagen, som bland annat innehåller regler rörande sambors egendom och bodelning.

Huvudregeln är att *samboegendomen* ska delas mellan samborna när samboförhållandet upphör. Ett samboförhållande upplöses t.ex. när personerna flyttar isär, avlider eller då någon ingår äktenskap. Samboegendomen utgörs av den gemensamma bostaden och bohaget, som förvärvats för *gemensamt bruk*.

Tillgångar som en sambo erhållit genom testamente eller gåva med förbehåll att egendomen ska vara mottagarens *enskilda* ingår inte som samboegendom.

Genom ett skriftligt avtal kan parterna t.ex. avtala bort hela eller delar av reglerna om bodelning i sambolagen. *Samboavtal*

kan upprättas före eller under samboförhållandet och ska undertecknas av båda samborna.

Om du är sambo eller funderar på att flytta ihop med din partner, är det bra att upprätta ett samboavtal för att reglera hur egendomen er emellan ska fördelas eller om bodelning inte ska ske. På så vis kan ni om ert samboförhållande skulle upphöra undvika eventuella smärtsamma och kostsamma konflikter.

Vad är semester?

Semestern är för många efterlängtat och förknippas ofta med avkoppling eller roliga aktiviteter. Den lagstadgade semestern infördes 1938 och då hade arbetarna endast rätt till 12 dagars semester. Idag har vi rätt till 25 dagar betald semester per *semesterår*, vilket beräknas motsvara cirka fem veckors ledighet.

Antal semesterdagar och övriga regler rörande semester regleras i *semesterlagen* som anger vad du som arbetstagare minst har rätt till. Reglerna i *semesterlagen* kan inte inskränkas. Detta innebär att du i ditt kollektivavtal eller anställningsavtal kan ha fler semesterdagar än i semesterlagen, men inte färre.

Det är viktigt att skilja på *betald* semester och *obetald* semester. För att kunna få betald semester måste du först ha tjänat in semesterlönen. Din semesterlön tjänar du in året innan du ska vara ledig. Ett *semesterår* löper mellan den 1 april och den 31 mars efterföljande år. Samma period året innan benämns *intjänandeår*. Under intjänandeåret tjänar du alltså in din semesterlön, som du sedan kan ta ut under semesteråret.

Du som är nyanställd kanske enbart har arbetat delar av intjänandeåret och har därför inte rätt till full betald semester. Du har i de allra flesta fall ändå rätt till ledigheten, s.k. *obetald semester*. Om du vill ta ut dina obetalda semesterdagar är upp till dig att bestämma.

Avslutningsvis kan semestern vara en tid för avkoppling och återhämtning, men ibland kan semestern kanske ha motsatt effekt genom att vissa av oss stressar med många aktiviteter, resor och besök. Jag avslutar därför med ett citat av författaren Marthe Troly-Curtin: "*Time you enjoy wasting is not wasted time.*"

AGNETA GUSTAFSSON
Advokat,
Advokatbyrån Nywa

Har du en fråga? Skriv till Agneta!

Om du har funderingar kring bostadsköp, bilköp, juridik eller avtal, skicka din fråga till Agneta på e-postadressen advokaten@nywa.nu.

Vänligen notera att alla upplysningar enbart är informativa och inte utgör legal rådgivning. Rättslig rådgivning kan endast lämnas av advokat eller jurist som erhållit handlingar och fullständig information om omständigheterna i det enskilda fallet.